

Vijf dagen in een Syrisch Vluchtelingenkamp

116.000 VRESELIJKE VERHALEN

Ze hebben er van alles. En missen tegelijkertijd heel veel. Ze zijn heel vriendelijk. Maar ook woedend. Revu-medewerker Rinke Verkerk verbleef vijf dagen in de surrealistische wereld van de 116.000 Syrische vluchtelingen in het Jordaanse kamp al-Zaatari in Jordanië. DOOR RINKE VERKERK FOTOGRAFIE THIJS HESLENFELD

Ik zit achterin een Jordaanse taxi aan een kaneelbroodje te knagen. Alleen. Fotograaf Thijs Heslenfeld zit voorin, want hij is een man, dus hij mag dat. Ik niet. Ik

ben 23, blond en weeg 50 kilo. Daardoor kreeg ik behalve heel veel likes ook veel bezorgde reacties op Facebook toen ik zei dat ik als journalist naar het op een na grootste vluchtelingenkamp ter wereld ging. In de media staat het Syrische kamp al-Za'atari bekend om het geweld richting hulpverleners, vreemden en vermeende vriendjes van Assad.

De beste reactie was dan ook van een vriendin die ex-militair is. Zij stuurde me een lijstje met gedragscodes in geval van kidnapping. Ik schreef twee brieven: een aan mijn vriend en een aan mijn familie. Op de laatste plakte ik zes posts met voor iedereen een persoonlijke herinnering.

DE KOLONEL

Vanuit het autoraampje zien ik links in de verte de Syrische grens. Langs de weg geel zand, een paar groepjes huizen, een mooie moskee en een vermagerde straathond. Naarmate we dichterbij komen staan er meer vergeelde tenten met in blauw het logo van de United Nations' High Commissioner for Refugees (UNHCR). De tenten kosten eigenlijk 350 euro, maar worden uit het kamp gesmokkeld en op de zwarte markt verkocht voor 40. Dus nu verkopen slaperige mannen er meloenen in. Niets lijkt erop dat hier om de hoek 116.000 vluchtelingen wonen.

Dan doemt er een buitensporig mooi warenhuis op. Het verkoopt plastic tuinstoelen. Het heeft nieuwe gevels met felle letters. En een autogarage. Voorbij de muren rijden we op een gepleisterde poort met reuring af. Een tank met een kanon erop, en aan de overkant van de straat een bushalte van UNHCR, waar warempel mensen zitten te wachten. Door de poort bereiken we de het hek dat de ingang vormt van het kamp.

Een half uur later zitten we in hechtenis bij kolonel Za'a van de Jordaanse politie. Mijn fotograaf is kwaad op mij en ik ook. Ik had deze week één makkelijke taak. Dat was het meenemen van de permissiebrief van de Jordaanse vice-minister van Press en Public Relations. Bij de het hek van Za'atari bleek dat ik dat stukje vakmanschap vakkundig had

RINKE EN KLEINSCHMIDT. XXXXXXXXXXXX

verkloot. We belanden in staaltje poppenkast met spierballen waar een Bollywoodfilm dikke winst mee zou kunnen draaien.

We bellen de vice-minister van Pers en Public Relations en laten hem met de kolonel praten. De kolonel gooit de hoorn erop. We laten de UNHCR bellen. De kolonel gooit de hoorn erop. Tegen ons zegt hij: 'Het is hier gevaarlijk. Wat moet ik zeggen als jou iets overkomt, en ik heb je naar binnengelaten?' De minister belt terug: 'Deze man begrijpt helemaal niets, geef hem opnieuw.' Na nog een belletje van het opperhoofd van de UNHCR zijn we vrij om te gaan.

IN HET WILD

In Za'atari wonen geen zielige vluchtelingen die dagenlang in de schaduw voor hun tent wachten tot er voedsel wordt gebracht. Bijna iedereen in het kamp heeft voor het Vrije Syrische Leger gevochten, geeft er geld aan of is gerelateerd aan een oppositiesoldaat. Er wonen strijdlustige mensen. 93 procent komt uit Dara'a. Dara'a is het zuidelijke grensgebied van Syrië, en ligt maar 20 kilometer ten noorden van het kamp. Dara'a is de brandhaard van de Syrische revolutie. In maart 2011 sprayde een groepje scholieren tussen de 10 en 15 jaar een revolutionaire slogan op een graansilo: Het volk zal het regime omverwerpen! Ze hadden de leus op tv op Tunesische spandoeken gezien. De lokale geheime dienst arresteerde vijftien jongens. Ze werden een maand lang vastgehouden door generaal Atef Najeab, een neefje van Bashar Assad. De inwoners van Dara'a pikte dat niet. Ze liepen een vreedzame mars om vrijlating te eisen. Pas toen mensen bloedend neervielen, beseften demonstren-

ten dat de politie hen met kogels had opgewacht. Dara'a ging door het lint en vernielde overheidsgebouwen. Assad liet de jongens vrij. Op hun gezichten en lichamen waren de tekenen van marteling nog duidelijk zichtbaar. Vanaf dat moment zetten demonstraties in Dara'a zich voort. Assad beantwoordde deze met buitensporig geweld.

DE BURGEMEESTER

Zo trots en waardig als de Syriërs ons drinken, onderdak, water en koffie geven, zo anders geven de noodhulporganisaties in dit kamp. Onder leiding van UNHCR bouwden zij in juli 2012 dit kamp binnen twee weken. De 60.000 plekken werden overspoeld door 120.000 Syriërs en hulporganisaties werkten zich kapot om alle tekorten aan te vullen met meer tenten, vloermatten, matrassen, dekens, voedsel, water, scholen en klinieken. Te gek. Maar wel met spullen waar hun logo met duidelijke koeienletters staat geprint. Werkelijk, het kamp zit stampvol met logo's. 'Hier: Eten! Met dank aan World Food Program.' 'Wil je naar school? Mogelijk gemaakt door Unicef.' Op iedere wooncontainer zie je de naam van een sultan uit Oman, Dubai, Bahrein of Saoedi-Arabië.

'Het is een *bloody disgrace*,' zegt Kilian Tobias Kleinschmidt. Kleinschmidt is de Senior Field Manager van Za'atari. Door vluchtelingen wordt hij 'de burgemeester' genoemd. De burgemeester van Za'atari werd in maart 2013 haastig in een crisissituatie gevlogen. Kleinschmidt had net anderhalf jaar gekte achter de rug in kamp Mogadishu, Somalië. Hij had vakantie nodig. En zijn vrouw had hem nodig. In plaats daarvan pakt ze nu dozen in om naar Amman in Jordanië te verhuizen. 'UNHCR heeft me bijna gedwongen hierheen te komen,' zegt Kleinschmidt. 'De crisis in het kamp liep zo uit de klauwen dat het hier bijna explodeerde.' Hulpverleners werden aangevallen, er was chaos.

Hij is in dienst van UNHCR, maar opereert vrijwel onafhankelijk als man tussen de vluchtelingen en de noodhulpsector. Volgens hem gebruiken hulporganisaties zichtbare hulp om succes te promoten, 'terwijl hun vorm van hulp vaak niet gewenst is door de vluchtelingen. De school van Unicef heeft dan bijvoorbeeld wel 15.000 plekken en 12.000

UNHCR-MANAGER KLEINSCHMIDT KREEG EEN GLAS MET SCHORPIOENEN AANGEBODEN. 'DIT IS WAAR ONZE KINDEREN IN MOETEN SPELEN.' TEGELIJKERTIJD WORDT HIJ DOOR BEWONERS UITGENODIGD OM BIJ HEN THUIS TE DOUCHEN

geregistreerde scholieren, in werkelijkheid zijn er maar 4000 aanwezig. Dat betekent dat in dit kamp zo'n 55.000 kinderen overdag doelloos rondlopen. Een groot deel verricht kinderarbeid omdat vaders vechten of dood zijn.'

Nu ligt de moeizame relatie tussen hulpverleners en Syriërs niet alleen aan de hulpverleners. De vluchtelingen zijn ook een verrekte lastige groep om voor te werken. Kleinschmidt heeft gewerkt in Congo, Pakistan, Kenia en Joegoslavië, maar heeft nog nooit met zulke moeilijke mensen gewerkt. Waar op sommige plekken in Afrika stromend water al applaus oproept, willen deze mensen melk en sap. Dat hadden ze voor de oorlog ook.

Als grensbewoners waren ze vreselijk goed in smokkelen. Grote ladingen drugs kwamen via Dara'a de Golfstaten, Dubai en Saoedi-Arabië binnen. Kleinschmidt: 'Ze wonen nu twintig kilometer verder, dus hebben nog steeds hetzelfde netwerk. Dezelfde structuren. Ze smokkelen nog steeds precies datgene naar binnen wat ze willen. En gooien spul dat ze niet moeten het kamp uit.'

Zo komt het dus dat we in Za'atari regelmatig langs ruïnes van voormalige toiletgebouwen lopen. Per dag worden er 400 privétoiletten, -keukens en -douches van gemaakt. Het kamp heeft 3000 bedrijfjes waarvan 600 winkels. In de hoofdstraat ruikt het naar kebab, koffie en waterpijp, af en toe afgewisseld door een poeplucht. Er zijn bruidswinkels, restaurants, koffiehops, een wasserette, een fietswinkel, groentekramen, televisiezaken en gamehalltjes.

Toen UNHCR de hoofdweg verlichtte met straatlantaarns stond een zelfbenoemd minister van Elektriciteit op die je tegen betaling voor je inpluigt op het netwerk. Hij heeft nu 350 man in dienst. Kleinschmidt: 'Wat wij doen, doen zij zelf sneller en beter. Ze zijn gewend hun zaken zelf te regelen.'

RODE OGEN

Een van de mensen in dit kamp is Ahmed (23). Hij schopt kleine jongetjes die aandacht van me wilden bij me weg en zet beltegoed op mijn telefoon. Hij troont de fotograaf en mij mee naar zijn telefoonwinkel. Hij heeft twee stoelen, daar moeten wij op zitten, en één kindvriendje. Die moet koffie voor ons halen. Ahmed draagt graag strakke hemden en

WIJ DENKEN DAT DIT AHMED IS.
XXXXXXXXXX

STREAMER

XXXXXX
XXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX

driekwart broeken. Hij is gespierd, heeft rode ogen en veel gel in zijn haar. Op zijn muziekinstallatie draait hij breakdance nummers waarop hij voor ons danst. Praten we met een ander, dan draait hij de volumeknop open. Van Ahmed word ik moe.

Tijdens de lunch (in het beste restaurant van Za'atari waar meer vlees wordt geserveerd dan je op kunt) probeer ik Ahmed te negeren. Dat gaat lastig, want hij heeft de stoel naast me weten te bemachtigen en zit aan mijn spullen. Wij praten met Anwar die tolkt. Ahmed breekt in op ons gesprek. Hij is zenuwachtig. Zijn gezicht is rood. Anwar vertaalt dat Ahmed ons iets moet vertellen, omdat het hem gek maakt in zijn hoofd. Toen de oorlog uitbrak sympathiseerde zijn familie met Bashar Assad. Dat was voor de rebellen een reden om de voordeur en de ramen te doorzeven met kogels. Zijn broer werd in de maag geraakt en zal nooit meer normaal kunnen eten. Zijn tweede broer wordt vermist. Hij is meegenomen door de rebellen, tot vandaag weet niemand waar hij is. Ahmed bleef waar hij was totdat hij werd gebeld door zijn vader. Soldaten waren het huis van zijn ouders binnengedrongen. Ze

XXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX

hadden zijn drie zussen verkracht.

Zijn tweelingbroer, die hen probeerde te beschermen, werd overhoop geschoten. Als Ahmed dit vertelt, branden zijn ogen maar hij huilt niet. 'Ik ging naar huis en vertelde mijn vader dat ik wilde vechten. Maar mijn vader huilde en zei: 'Ik kan niet nog een zoon verliezen. Ga jij alsjeblieft weg tot de oorlog voorbij is.' Ahmed kwam hierheen en startte een telefoonzaak.

GLAS SCHORPIOENEN

Het verhaal van Ahmed is niet uniek. Met nieuwe vluchtelingen komen constant nieuwe verhalen binnen. Het maakt de mensen machteloos en daarom woedend. Die woede botvieren ze soms op elkaar, soms op organisaties. Kleinschmidt: 'Ze zien hulpverleners als politieagentjes.' De vluchtelingen haten autoriteit genoeg om een berg kinderen het bureau van de Jordaanse politie tot aan de grond toe te laten afbreken. Een

XXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX

groot vierkant van kiezelsteentjes is het enige dat ze lieten liggen. Kleinschmidt stond erbij en hij keek ernaar. Hij maakte een foto. Dus kreeg Kleinschmidt stenen naar zijn kop. Hij grijnst er nog om. Een maand geleden werd de ingang naar zijn kantoor geblokkeerd door bewoners uit een westelijk gedeelte in het kamp. 'We willen nu caravans! Weg met de tenten!' Kleinschmidt kreeg een glas met schorpioenen aangeboden. 'Dit is waar onze kinderen in moeten spelen.' Hij nam het aan, keek ernaar, gaf het terug en zei: 'I don't like scorpions.' Tegelijkertijd wordt hij door bewoners uitgenodigd om bij hen thuis te douchen. Voor de winter wil Kleinschmidt iedereen in een caravan hebben en tegelijkertijd werkt hij aan een systeem om elektra en water betaald te maken. 'Zelfvoorziening is waardigheid.'

FUCK YOU

Na een aantal dagen in Za'atari zijn we overal uitgenodigd, ontvangen en gepamperd zover mensen konden. We zijn verbaasd dat we nog niet aan de schijt zijn door alle softijsjes, limonade, kippenpootjes en lebberzoenen van vrouwen (die kreeg Heselnefeld niet).

Tegelijkertijd voelen we de onder deze vriendelijkheid een sluimerende woede. Woede vanwege traumatische ervaringen zoals die van Ahmed. Razernij om ieder nieuw verhaal dat via televisies en nieuwe bewoners het kamp in komt.

Op een avond, laat, in een jongerentent met een biljarttafel, word ik op een bankje ingeklemd tussen wat opgeschoten pubers. Het is niet prettig, maar met wat high fives en joligheid hoop ik na een paar minuten zonder narigheid te kunnen vertrekken. Dan trekt een jochie de stekker eruit. Handen over mijn hele lijf, graaiende vingers, getrek aan mijn kleren. Ik zie niets. In het donker proberen we zo snel mogelijk bij de straatlantaarn voor de ingang te komen.

Ik voel me niet aangerand, maar ben wel geschrokken. Wat we zagen was een stel kinderen dat de verantwoordelijkheid draagt van vader, kostverdiener, oudste van het gezin. Ze moeten smokkelen en stenen gooien voor hun geld. Ze moeten strijden om het recht van de sterkste. Wie sterk is heeft respect, wie respect heeft heeft werk, wie werk heeft kan leven.

Maar leven in Za'atari is, hoewel indrukwekkend zelfstandig en ontwikkeld, uitermate kut. Het is er bloedheet met zandstormen, of retekoud met overstromingen. Van alles is te weinig of te veel. Dus als we na talloze hartelijke ontmoetingen en verbazingwekkende momenten (een fietswinkel! Een wasserette! Wifi!) voor de allerlaatste keer in de taxi stappen wil ik de ogen uit mijn kop janken om deze mensen.

Dan trekt een schoffie door het open raam aan mijn hand. 'You have money?' Nee. 'Fuck you.' Ja, vriend, terecht. Fuck mij en mijn Westen waar we laf het nieuws over je volgen. En fuck jouw rebellen die van hun revolutie een tering-zooi maken. En dat Assad de pleurisfuck kan krijgen weet iedereen. Maar ik heb nog een fuck over, en die is voor de media en hulporganisaties. Het is op basis van hun artikelen en hun foto's dat ik post-its met persoonlijke herinneringen op een afscheidsbrief plakke. En bijna was thuis gebleven. Zij maken van jou en je mensen een troep monsters die je stenigen en bestelen. Daarom blijven wij - bijna - weg, zodat iedereen ons kan wijsmaken wat ze willen. Maar ik liet jouw mensen het muntgeld gepast uit mijn portemonnee pakken en niemand

heeft me bestolen. Ik heb in je kamp geslapen en was zo veilig als thuis. 05